בין תנור לכיריים ואוכל ושותה עליה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו תנן התם *מקום שנהגו לעשות מלאכה בט׳ באב עושין, מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום ת״ח בטלים, רשב״ג אומר לעולם יעשה כל אדם עצמו בתלמיד חכם תניא נמי הכי רשב״ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו בתלמיד חכם כדי שיתענה תניא אידך *רשב״ג אומר כל האוכל ושותה בט׳ באב כאילו אוכל ושותה ביוה״כ, ר״ע אומר כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם וחכ״א כל העושה מלאכה בט׳ באב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה שנא׳ *°שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה מכאן אמרו *כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה *תניא נמי הכי כל האוכל בשר ושותה יין בט׳ באב עליו הכתוב אומר °ותהי עונותם על עצמותם: רבי יהודה מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים: תניא אמרו לו לרבי יהודה לדבריך עוברות ומניקות מה תהא עליהן, אמר להם אף אני לא אמרתי אלא ביכול תניא נמי הכי מודה ר׳ יהודה לחכמים בשאינו יכול, ומודים חכמים לרבי יהודה ביכול מאי בינייהו איכא בינייהו שאר מטות כדתניא *כשאמרו לכפות המטה לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות כולן הוא כופה אמר רבא הלכתא כתנא דידן *ולא הודו לו חכמים כל עיקר: א״ר שמעון ב״ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה״כ: *בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות אלא ט״ו באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה, מאי דרוש °זה הדבר אשר צוה ה׳ לבנות צלפחד וגו׳ דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה, אמר רב יוסף אמר רב נחמן יום שהותר שבט בנימן לבוא בקהל שנאמר °ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה מאי דרוש אמר רב °ממנו ולא מבנינו (*אמר) רבה בר בר חנה א״ר יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה שנאמר °ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה׳ אלי ״אלי היה הדבור עולא אמר יום שביטל הושע בן אלה *פרוסדיות *שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל ואמר לאיזה

כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם · כלומר באותה מלאכה שרגיל לעשות בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם וחייב אדם לנער ולמעט בכבודו ובהנאותיו שאם היה רגיל לשכב על שני כרים לא ישכב כי אם על אחד אבל עוברות ומניקות אינן חייבות כולי האי שאינם יכולות להצטער בעצמן ואוכלין סעודה המפסקת מבעוד יום וכן נמי ביום הכפורים (נמי) צריך לסעוד מבע״י דתוספת יום הכפורים מן התורה כדכתיב (ויקרא כג) מערב ועד ערב וכתיב בעצם היום הזה (שם) אבל מכל מקום אין לאסור לשתות משאכל סעודה מפסקת ועדיין הוי היום גדול °כדמשמע בירושלמי דר׳ יוסי איקלע לבצרה אכל סעודה מפסקת אתא לגבי דריש כנישתא והוה סעיד אמר ליה ההוא ריש כנישתא סעוד אגלי אמר ליה אכלית ואפסקית אמר לו אסגא עלי דלא לימרון הדין גברא לא אסגא עליה אכל מכל עיגול פתית ואכל מכל תבשיל ותבשיל חד פת ושתה מכל חבית חד כסא והכי הלכתא אם עדיין היום גדול לאחר שאכל סעודה המפסקת מותר לשתות אפילו ערב יוה״כ וכל שכן ערב תשעה באב:

אמר רבא הלכה כתנא דידן ולא הודו לו חכמים · פירוש שאין צריך לכפות המטה והאידנא דחיישינן לכשפים לא עבדינן כפיית המטה ואפילו באבל:

יום שהותרו השבטים לבא זה בזה · פירוש דהייט י״ט:

יום שבו כלו מתי מדבר · כדאמרי׳ (במדרש איכה) כל ט׳ באב היו עושין קבריהן ושוכבין בתוכן ולמחר הכרוז יוצא הבדלו החיים ואותה השנה שכלתה הגזרה קמו כולם והיו סבורים שמא טעו בחודש עד שראו הלבנה מלאה ואז ידעו שכלתה הגזרה ועשו יו״ט ופרשב״ם (בב״ב דף קכא·*) כל המ׳ שנים לא היו מתים אלא בט׳ באב °ובכל ט׳ באב היו מתים *כ״א אלף ופרוטרוט ומפרש התם דאותו פרוטרוט עולה למ׳ שנים ט״ו אלף וי״מ שהיו מתים בכל יום אך רוב המתים היו לעולם בתשעה באב ובחמשה עשר באב פסקה הגזרה ולא מתו כלל ועשו י״ט:

תיקט

בין תנור לכיריים · מקום מטונף שבבית: **אינו רואה סימן ברכה** · מאותה מלאכה: **כל האוכל בשר ושותה יין בתשעה באב עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם** · בתשעה באב כלומר בסעודה המפסיק בה: **עוברות ומניקות** · שאינן יכולות לישן על גבי קרקע: **ביכול** · שאפשר לו: **מאי בינייהו** · כיון דזה מודה לו ביכול וזה מודה לו בשאינו יכול: **שאר מטות** · שבבית שאינו שוכב בהן ר׳ יהודה דמחייב במתני׳ בכפיית המטה קמחייב נמי ביכול בשאר מטות ורבנן סברי מטתו כופה ולא שאר מטות וכדתניא גבי אבל: **שניתנו בו לוחות אחרונות** · שבי״ז בתמוז ירד משה מן ההר תחלה ושיבר את הלוחות ובי״ח טחן את העגל ודן את הפושעים ועלה למרום נשתהה שם שמונים יום ארבעים יום עמד בתפלה דכתיב (דברים ט) ואתנפל לפני ה׳ ארבעים יום וארבעים לילה וארבעים יום עמד כבראשונה חשוב מי״ז בתמוז עד יום הכפורים והוו להו שמונים יום שנים עשרה שנשתיירו מתמוז דהוא חסר ושלשים דאב ותשעה ועשרים דאלול הרי אחד ושבעים ותשעה דתשרי הרי שמונים יום וליל יום,(א) השלים כנגד לילו של י״ז תמוז דלא הוה בחושבניה דהא נפק ליה כבר בשעה שעלה השתא הוי להו פ׳ שלמין לילה ויום ובוקר יום כפור ירד שהוא עשרה בתשרי ואותו היום נקבע ליום כפור להודיע שמחל וניחם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו ועל כן נקבע יום כפור בעשרה בתשרי כך שמעתי: **שהותרו שבטים לבא זה בזה** · דרחמנא אמר וכל בת יורשת נחלה וגו׳ (במדבר לו) וכתיב (שם) ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו בני ישראל ועמדו והתירו דבר זה בחמשה עשר באב: **זה הדבר אשר צוה ה׳ לבנות צלפחד וגו׳** · זה מיעוט הוא כלו׳ לא יהיה דבר זה נוהג אלא בדור זה בדור של בנות צלפחד: **לבא בקהל** · לישא נשים לפי שנשבעו ישראל מלהינשא להם כדכתיב בשופטים (כא): **ממנו** · מיעוט הוא דכתיב איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לא גזרו אלא מהם (ממנו) אבל מבניהם לא גזרו: **שכלו מתי מדבר** · דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר וישן בו שמא ימות קודם שיחפור ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא וכל שנה היו עושין כן ובשנת ארבעים שנה עשו ולמחר עמדו כולן חיים וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בחשבון החדש חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בט״ו ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש מכוון וכבר מ׳ שנה של גזרה נשלמו קבעו אותו הדור לאותו היום יו״ט: **דאמר מר כו׳** · לפיכך יו״ט הוא: **לא היה הדבור עם משה** · ביחוד וחיבה דכתיב ״וידבר ה׳ אלי לאמר ״אלי נתייחד הדיבור, ואע״ג דמקמי הכי כתיבי קראי בהו וידבר איכא דאמרי לא היה פה אל פה אלא בחזיון לילה גמגום: לאיזה

רבינו חננאל

ר׳ אומר כל האוכל ושותה בט׳ באב כאלו אוכל ושותה ביוה״כ · ר׳ עקיבא אומר העושה מלאכה בט׳ באב אינו רואה סימן ברכה לעולם · וחכ״א העושה מלאכה בט׳ באב אינו רואה בשמחת ירושלים שנאמר שמחו את וגו׳ שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה · כל שאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה · וכל האוכל בט׳ באב עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם · עונותיו חקוקים על עצמותיו · ר׳ יהודה מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים · תנא מודה ר׳ יהודה לחכמים בשאינו יכול כגון עוברות ומיניקות וכיוצא בהן שאין כופין מטותיהן · ומודים חכמים לר׳ יהודה שכופה כל אדם מטתו מי שהוא יכול לישן על הקרקע ואמר רבא הלכתא כתנא דידן דקתני לא הודו לו חכמים · מנהגו של ר׳ יהודה ברבי אלעאי בערב ט׳ באב היה יושב בין תנור לכיריים ואוכל פת חריבה במלח · ושותה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו: ארשב״ג לא היו ימים טובים לישראל כט״ו באב וכיוה״כ · בשלמא יוה״כ משום שהוא יום שנתנו לוחות האחרונות לפי שכשתחשב מי׳ בסיון שעלה משה לקבל לוחות הראשונות מ׳ יום עד י״ז בתמוז שנא׳ ואתנפל לפני ה׳ וגו׳ עד כ״ט באב ומיד א״ל הקב״ה למשה עלה אלי ההרה · ועלה ביום ל׳ של אב (עשה ג׳) [עמד מ׳] יום וירד בלוחות האחרונות והוא יוה״כ לפיכך ראוי להיות יו״ט · אלא ט״ו באב מפני מה הוא יו״ט ואמרי׳ יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה · דדרוש זה הדבר שכתוב בענין ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר · לא יהא נוהג אלא באותו דור שנכנסו לארץ · ולהם נחלקה הארץ בלבד · ור׳ יוחנן אמר שהותר שבט בנימין דדרוש איש ממנו לא יתן בתו לבנימין ממנו ולא מבנינו · רב נחמן אמר יום שכלו בו מתי מדבר · ומצינו בפירוש בירושלמי ר׳ אבון אמר שבטל בו החפירה דא״ר לא בכל ערב ט׳ באב היה משה רבינו מוציא כרוז במחנה ישראל צאו לחפור היו יוצאין (עצמן) וחופרין קברות וכל אחד ישן בקברו · ובשחר מי שנמצא חי חוזר למחנה והמתים נשארו בקבריהן ומוצאין עצמן בכל שנה חסרים ט״ו אלף ופרוטרוט בשנת ל״ח שנה עשו כמנהג כל השנים עמדו כולן לא מת אחד מהן · אמרו טעינו בחשבון אינו היום ט׳ באב וכן אמרו בי״א בי״ב ובי״ג ובי״ד כיון שהגיע ט״ו באב וראו הלבנה מלאה

רבינו גרשום

מחייב בכפיית המטה לכוף מטתו כאבל: עוברות ומניקות שאי אפשר להם בלא מטות מה תהא עליהם: מטתו בלבד: כל הכלים המשאילות זו לזו מעונות מבילה שמא דנדה היו · יום שכלו מתי מדבר וקבעו יום שאר מטות שאינו שוכב עליה דר׳ יהודה מחייב לכוף כל המטות שבבית והכ״א אינו חייב לכוף אלא טוב לפי שחזר הדיבור למשה. יום שפוסקין מלכרות עצים למערכה ומיכן ואילך מוסיפין לעסוק בתורה:

גליון הש״ס תוס׳ ד״ה כל העושה וכו׳ כדמשמע בירושלמי בעירובין דף מא ע״א בתוס׳ ד״ה אי אתם כתבו כן בשם מדרש איכה רבתי: שם ד״ה יום שבו וכו׳ ובכל ט״ב היו מתים · עיין תשובת חות יאיר בסוף ספר תשו׳ של הגאון מוהר״ד ז״ל בסופו:

לח א מיי׳ פ״ה מהל׳ תעניות הל׳ י סמג עשין ג טוש״ע א״ח סי׳ תקנד סעיף כב :

לט ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף כד :

מ ג ד טוש״ע שם סעיף כה :

מא ה מיי׳ פ״ה מהל׳ אבל הלכה יח טור י״ד סימן שפז :

גיטין נז׳

בכרי״ופרכ״ש ליתא תי״ה

[ע״ש ברשב״ם וע׳ מכס״א]

מתים מת״ר אלף בפרוטרוס בכ״ל

[גיטין סה:]

[ופס סגי׳ פרדסיות וכן סגי׳ בכ״ב קכה:]

[ברכות יז:] פסחים נד:

[בריי׳ ופרכ״ש מהופכים דברי ר״ע לרשב״ג ודברי רשב״ג לר״ע]

[ב״ב ס:]

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה שניתנו כו׳ הרי שמונים יום וליל טוס כפור השלים כנגד :

מו״ק כו׳ נדרים כו׳ סנהדרין כו׳

בס״י איי דקאמר ולא הודו

ב״ב קכא. פ״ש

[ב״ב קכא: איתא רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן יום וכו׳]

[ג״י׳ הערוך פרוזדאות פי׳ שומרים וע׳ לעיל כח: והוסיפו פרוזדלאות כו׳]

נושא
מלאכה בט׳ באב

נושא
דברים הנאמרים על אלו שלא מקיימים עניני ט׳ באב

נושא
כפיית המטה

נושא
יום ט״ו באב היו ימים טובים לישראל

מגמה
צריך להסביר מה היה מיוחד בט״ו באב שבגללו נחשב "יום טוב"